

UREDNIŠTVO
IN UPRAVNIŠTVO
JE V LJUBLJANI.

POSAMEZNE
ŠTEVILKE PO 10
VINARJEV.

NOVA DOBA

NAROČNINA ZA
CELO LETO 8 K,
ZA POL LETA 4 K,
ZA ČETRT LETA
2 K.
V LJUBLJANI S
POŠILJANJEM NA
DOM ISTE CENE.

GLASILO SLOVENSKE GOSPODARSKE STRANKE.

IZHAJA VSAKO SREDO IN SOBOTO. — ZA OZNANILA SE PLAČUJE OD TROSTOPNE PETIT-VRSTE PO 15 H, ČE SE OZNANILA TISKA ENKRAT, PO 12 H, ČE SE TISKA DVAKRAT IN PO 8 H, ČE SE TISKA TRIKRAT ALI VEČKRAT. — DOPISE IZVOLITE FRANKOVATI. — ROKOPISOV NE VRAČAMO. — NA NAROČBE BREZ ISTODOBNE VPOŠILJATVE NAROČNINE SE NE OZIRAMO. — UPRAVNIŠTVU BLAGOVOLITE POŠILJATI NAROČNINE, REKLAMACIJE, OZNANILA, T. J. ADMINISTRATIVNE STVARI.

K javnemu shodu v Ribnici.

Brez hrupa, brez svečanosti, brez pokanja iz topov je stopila „Slovenska Gospodarska Stranka“ v življenje. Misli, ki so se nam bile vsilile spričo političnih razmer na Slovenskem, so dozorele. Spoznali smo cilj, do katerega mora dospeti narod slovenski, ako hoče, da mu odkažejo mesto med kulturnimi narodi na zemlji. Proučili smo vestno tudi sredstva, ki žnjimi lahko dosežemo zastavljeni cilj samo — ako hočemo. In ko smo spoznali cilje svojemu stremljenju in pregledali sredstva, ki nas vodijo do ciljev — tedaj je padla odločitev.

Videli smo, da se bodisi v eni bodisi v drugi točki naše težnje bistveno razlikujejo od onih drugih strank. Prepričali smo se, ako bi v kateri drugi obstoječi politični strank, ki jim gospodarsko stališče ni hkratu sredstvo in namen, svoja načela skušali voditi do zmage, da bi to naše hotenje zadelo ob nepremagljive ovire, da bi se vsa naša energija, vse naše delo vsled ozirov na glavni namen, ki ga zasleduje ta ali ona stranka, izgubljalo v pesku.

Hočemo li gospodarsko povzdigo svojega naroda, hočemo li doseči gospodarsko in s tem tudi politično neodvisnost naroda slovenskega, treba je neumornega, vztrajnega in premišljenega dela prav in izključno samo v ta namen. Vse sloje, vse stanove narodove je treba organizirati na to skupno in edino to delo.

Lastna organizacija je torej postala neobhodno potrebna, misel na ustanovitev S. G. S. vseskozi utemeljena.

Resna stranka smo, resno zamišljeno in po gotovem načrtu zaznamovano je naše delo. Od temelja hočemo zidati stavbo. Podrobno bo naše delo, uspeh pa bo odvisen od bolj ali manj tesne organizacije onih, ki jim je namenjeno delo, od večjega ali manjšega umevanja naših teženj, od bolj ali manj intenzivnega sodelovanja vseh stanov, od samopomoči njihove.

Naravno je torej, da seme, ki smo je pričeli sejati, jutri še ne pojde v klasje, da se ne bomo ponašali z bujno razevelimi rožami tam, kjer smo pravkar zasadili prve sadike.

In ker ravno naše delo ni namenjeno za kak trenotni uspeh, ker ni naš namen, varati javnost z blestečimi obljubami in s tem pomnoževati vrste naše, ker zlasti tudi ni naš namen, obdajati sebe s svetlim sijajem — zato je

in mora ostati naš vstop v javnost — skromen. Ustvariti hočemo delo trajne vrednosti, delo, ki naj bo v korist le narodu slovenskemu v celoti, ne pa posamezniku, da bi izkoriščal druge.

Kot pričetek temu delu pozdravljamo jutrišnji javen shod v Ribnici. Ne vabimo nanj z bobnečimi frazami, ne kličemo vas kakor kričavi sejnari, nimate pričakovati kake gledališke predstave, pa tudi ne kakih pikantnosti, da bi vas z njimi zabavali — samo to, kar smo vam doslej bili napisali z mrtvo črko, to vam hočemo podomače in prepričelano dopovedati v živi besedi. Tak je namen jutrišnjega shoda.

Ne branimo nasprotnikom na naš shod. Naša misel je poštena, naša beseda je odkrita, naš nastop možat. Tako pričakujemo tudi od vseh drugih.

Ravno tako odkritosrčno povemo, da naši shodi ne bodo imeli namena „loviti“ pristašev. V svojo dobro stvar imamo tako trdno vero, da je več kakor gotovo, da mora zmagati moč naše misli, sila naših idej sama po sebi.

S to trdno vero v zdravje in zmagovitost svojih načel, z vedro glavo in z dela vajenimi rokami stopamo — med narod!

Nemški mision — in slovenski liberalizem.

Naravnost imenitno!

V kratki dobi štirinajstih dni se je zgodila v Ljubljani, notabene „beli Ljubljani“, kakor so jo nazivali vsi množični telegrami ob Hribarjevi izvolitvi in kakor se sama tako rada imenuje, — velikanske spremembe. Kar je bilo belo, se je pretvorilo v črno, kar je bogokletno plesalo in vriskalo, sedaj ponižno moli in se kesa prešerne objestnosti. Tisti, ki so pred kratkim preklinjali, sedaj blagoslovljajo, oni ki so vpili hozana, sedaj kriče; na križ z njimi.

Moker je še časopis, ki je proslavljal „značajne branitelje nepremagljive napredne trdnjave: bele Ljubljane“, tudi tisk adrese naprednega ženstva novoizvoljenemu poslancu županu Hribarju se je še komaj posušil, in že smo morali čitati v ravnostem časopisu, da so ravno isti možje in iste žene in dekleta reakcionarna, klerikalna, da komaj dobe prostora pri nemških misionarskih pridigah v stolni cerkvi „bele Ljubljane“. In komaj je bil natisnjen sramo-

tilni pamflet na slovenska dekleta, ki so slavila z mladostno razposajenostjo zmago liberalnega kandidata, že zopet moramo čitati ravnotam, da je cerkev nabitno polna odličnega občinstva, zlasti dam.

Velikanske spremembe, hitre spremembe! Pa že ta dva pridevka sta dovolj, da nas dovedeta do prepričanja, da so te spremembe le navidezne, kajti drugače bi bile protinarnive.

Navidezne pa so, in zato čeprav hitre in velike, vendar naravne, ker se gode in vedno dobe v krogih, kjer se živi dvojno življenje naenkrat, to je v slovenskih liberalnih vrstah. Na zunaj napredni, v besedah svobodomiselnih, usta polna narodnega radikalizma, v javnosti besedno brezverski, pošiljajo svoje otroke nunam in samostanom v šolo, nemškutarijo v rodbini in zasebnem obče- vanju, so v bistvu nazadnjaški in zatirajo vsako svobodno mišljenje.

Narodov članek: „Klerikalizem in ženstvo“ je pravi veliki konfiteor. In interesantna bi bila razmotrivanja „o liberalizmu in moštvu“. Niso si vzgajili svojemu javnemu naziranju primerno svojih žen, ne vzgajajo svojih hčera svojemu mišljenju odgovarjajoče, sami žive temu primerno dvojno: javno in svoje zasebno življenje, in sedaj se čudijo, da par nemških patrov naenkrat postavi javno njih navidezno svobodomiselnost na sramotni oder.

Boljše zares ne bi mogel nihče osvetliti bista našega liberalizma, kot ga je osvetlil nemški mision v Ljubljani! In če bi se bili mi trudili še tako drastično dokazati, kaj je pravzaprav naš liberalizem, ne bi se nam moglo boljše posrečiti, kot sta to izvršila zadnja tedna: dnevi zmage in dnevi misiona.

Pa seve mi nismo nemški jezuiti! In tudi dejstvo, da rabimo nemških pridigarjev za to, da se pokažejo vspehi liberalizma v vsej svoji žalosti, je preinteresantno, da ne bi bilo omenitve vredno.

Zares imenitno!

V oči gled temu dokazu „s pestjo“ je res interesantno vprašanje: v čem pa obstoji pravzaprav slovenski liberalizem, oziroma konkretnije, kje pa so tisti hudi svobodomiselnici? Odgovor na prvo vprašanje smo dali zgoraj, odgovor na drugo pa damo lahko s prav majhno številko. Svobodomiselnosti, liberalizma v besede dobrem pomenu, je na Slovenskem bore malo; gotovo pa ga ni prav nič tam, kjer se vedno prodaja na cente.

LISTEK.

Dve leti pri Čukčih in Korjakih.

Potopisna črtica. J. Enderli.

XII.

Kako pokopljejo svoje mrtvece. — Nevarno početje ali zgodba o mrtvaški črepinji.

Čukči pokopavajo svoje mrtvece na dva načina: ali jih sežgo ali jih zavijejo v jelensko kožo in jih izstavijo na poljani.

Kmalu ko umre kdo izmed njih, ga slečejo. Glavo mu zakrijejo s kožami, ker velja kot velik greh, pustiti glavo mrtveca, da jo obsije solnce ali pa jo gledajo tuje oči. Tako ostane truplo čez noč v jurti. Poleg njega mora ležati na straži vsaj še eden živih. Prihodnje jutro pridejo v jurto štirje njegovi najbližji sorodniki: po dva moža in dve ženi, da oblečejo mrtvo truplo. Prej pa še pitajo mrtveca.

Imel sem priliko, prisostvovati taki proceduri. Ker je bila jurta zelo majhna, tako da smo imeli mi komaj prostora zase, smo porinili desko, na kateri so bile razložene jestvine, mrtvecu na trebuh. Čepeli smo sključeni, tako da smo sloneli s komolci na mrtvem truplu. Pod mojimi komolci je bila n. pr. ravno glava. Nad njegovimi

ustji je bila koža zarezana v odprtino, in ker sem čepel na tem nesrečnem koncu, sem moral mrtveca skozi to zarezo pitati. Najprej sem mu vlijl čaja, potem sem mu zmašil nekoliko koscev masti v usta.

Ko smo mrtvega Čukča s tem nasitili, so se ostali prisotni najprej slekli do nazega. Potem so kože, ki so zakrivalo mrtvega Čukča, nekoliko dvignili in potisnili svoje noge pod truplo. Tako so ga pod kožami oblekli v mrtvaško suknjo. Nato so celo truplo povili od nog do glave z dolgim novim jermenom. Zdaj šele potisnejo mrtveca iz jurte in začno z njegovo pomočjo prorokovanje.

Okrog glave mu je privezan jermen, ki ima na svojem koncu jelensko kost pritrjeno. Eden izmed sorodnikov mrtvega Čukča prične zdaj vzdigovati za to kost. Če glava rada popušča, pomeni „da“, če noče popuščati, pove s tem mrtvec „ne“. Na ta način izvedo od njega, kje želi biti pokopan, kdo naj ga pokoplje, kateri jeleni naj ga peljejo proč itd. Pa tudi na vprašanje o usodi in življenju še živčih, daje mrtvec na ta način svoje odgovore.

Ko je procedura končana, ga pritrdijo na sani, v katere sta vprežena dva severna jelena. Voditelj pogreba zajaha na mrtvem truplu tako, da gleda nazaj. Zdaj dospo na izbrano „pokopališče“. Najprej zakoljejo oba jelena, njihovo meso zrežejo v dolge pasove. Ko je teh dovolj narezanih, slečejo mrtveca in ga zavijajo v to sveže meso. Ko tiči že ves v mesu, mu prereže eden najbližjih sorod-

nikov grlo, prereže mu še prsi ali trebuh, da potegne iz njih čreva ali srce ali jetra. Vse to opravlja z rokami zavitimi v rokavice. Sploh se je trupla kolikor mogoče malo dotikati.

S tem je stvar pri kraju in mrtvec ostane na poljani, da ga požro volkovi ali pa severne lisice.

Mnogo manj da opraviti mrtvec, ki ga hočejo sežgati. Kakor je izdihnil, takega prineso k ognju. Če je lesa premalo, znosijo vkup sani in posamezne dele kože umrlega. Pri sežiganju so jako previdni, kajti po njih naziranju se izpremeni duša umrlega takoj v zle duhove, ki skušajo še živim škodovati. Če umre n. pr. mati, premene isti hip ime njenemu najmlajšemu in najljubšemu otročiču, da bi ga po svoji smrti, ko se je izpremenila v hudobnega duha, nič več ne spoznala.

Nekega dne nam umre na naših raziskavanjih po teh pokrajinah domač fant. Revež je zmrznil. Po čuški navadi izpostavijo njegovo truplo na tundri. Moj spremljevalec in jaz sva kmalu videla, kako lepa prilika se nama nudi za antropološko raziskavanje. Tri dni potem vzameva na skrivnem ob nočnem mraku s seboj vrečo, vtakneva v njo mrtveca in ga vlečeva v prazno kočjo, ki je stala ne daleč od tam. Tam iztrgam mrtvem fantu, ki so ga pričele glodati že živali, najprej čreva, natrese vanj soli in ga vtaknem v večjo kositerno škatljo, ki jo skrbno zalotam. Gorje, če bi zvedeli domačini, kaj sva storila s truplom!

In zakaj potem ta naš brezploden boj? Za prodiranje klerikalizma in za napredovanje nemštva? Uspehi, žal, govore za to! Saj nedoslednost, neiskrenost, frazerstvo v principijelnih vprašanjih, gotovo ne rodi doslednosti, odkritosrčnosti v narodnih vprašanjih. In faktične razmere nam tudi potrjujejo, da slovenski liberalizem ni priboril našemu jeziku nikake večje veljave, katera ne bi bila utemeljena že v delovanju prvih naših narodnih boriteljev.

Pravec za nas in naše delo ni torej v liberalnem dvoživkarstvu, ne v frazerstvu, ampak v dosledni lastni in našega naroda vzgoji na tisti podlagi, ki nam je v boju za obstanek najbolj potrebna. In ta ni v boju proti farjem, ta je v narodni izobrazbi, v gospodarski dvigi. In naprednost? Ta je bistvo in posledica našega dela!

Naše ljudstvo.

Od strani naših narodnih nasprotnikov se čuje pogosto trditev, da je slovensko ljudstvo v vsakem oziru kulturno še jako zaostalo, da je masa pri nas mnogo nižje stoječa kakor pri drugih narodih. Pa tudi Slovenci sami, in v prvi vrsti oni, ki so si ogledali nekoliko sveta morajo odkrito priznati, da je splošna kulturna stopnja našega ljudstva res nižja, kakor pri naših sosedih Nemcih in Italijanih, da je posebno glede inteligence, glede duševnega obzorja, pri nas dobili v ljudstvu povprečno mnogo manj sposobnih ljudi kakor pri onih.

Da naši sovražniki iz tega dejstva sklepajo, da smo inferioren, manj vreden narod, ki po svoji naravi niti zmožen ni za višjo kulturo, ki naj bi bil takorekoč obsojen v manjšo inteligenco, tudi če bi mu bili dani vsi pogoji prostega razvoja, — takim trditvam se ne bomo čudili, ker ravno prihajajo od strani naših sovražnikov. Toda tudi iz naše srede se oglašajo jako pogosto, včasih ravno iz najinteligentnejših krogov, iz vrst onih, ki bi radi stvar nepristransko in brez predsodkov presojevali, torej iz vrst resnih in narodnih mož, mnenja in nazori, ki se ne razlikujejo dosti od onih naših sovražnikov. „Smo še daleč zadej“, „manjvredni smo“, „Slovenci smo sploh inferiorni“, „tega Slovenci sploh ne bomo nikdar dosegli“, to so besede, ki jih vsakdo dan na dan lahko sliši marsikdaj iz ust kakega resnega in delavnega Slovenca.

Dejstvo je, da je naše ljudstvo še precej zaostalo za drugimi, da je splošen duševen nivo nižji kakor v sosednjih narodih, da ne izraža svoje sposobnosti povsod in vedno v toliko, kakor se to opaža pri tujih okoli nas. Če bi pa kdo sodil iz tega dejstva na kako notranjo, naravno nesposobnost našega ljudstva, postopal bi jako površno, pokazal bi s tem, da pravi vzrok tega pojave ne pozna, da govori brez lastne sodbe, nepremišljeno, kakor čuje govoriti naše narodne nasprotnike.

Vzroki za to zaostalost našega priprostega ljudstva niso notranji že od narave dani, recimo prirojeni, temveč so vsi skozi in skozi zunanji. To trditev nam dokazuje že pogled na našo inteligenco samo, na one kroge, ki so po svoji izobrazbi dosegli nekoliko višje stališče. Vsi so ali neposredno ali v prejšnjem kolenu izhajali iz preprostega kmetijskega ljudstva in vendar povprečno niso nič slabši, kakor drugorodeci, njihov razvoj se nasprotno vrši pogosto lažje in hitreje, kakor oni tujcev pod istimi razmerami. Vsi naši najboljši izhajali so direktno iz kmetijskega ljudstva, in tudi naši obmejni Nemci in Italijani, ki potem nastopajo kot nekako višje stoječe, od narave za gospodarstvo rojeno pleme našemu narodu nasproti, so po veliki večini direktni potomci priprostih slovenskih starišev, ali vsaj dedov ali pradedov.

Sploh moram priznati, da smo kradli lobanje Čukčev, kjer le smo kako dobili. Rabili smo jih namreč za muzej in za poučevanja. Pri tem se nam je zgodila nekoč neljuba neprilika.

Ravno vstopimo v jurto domačinov, pa pade našemu kazaku lobanja izpod srajce. Dobili smo jo nekje na planem. Strah in groza se je polotila prisotnih domačinov, pa tudi nas. Slabo bi se nam godilo, da si ni pomagal kazak s tako drzno lažjo.

Hitro je dejal, da je našel to lobanjo zunaj, pa ker ni podobna niti pasji, niti jelenski, niti volčji, jo je vzal seboj, da vpraša domačine, čegava je ta črepinja. In ko mu povedo domačini, da je ta lobanja človeška, in da jo mora nemudoma nesti nazaj, da se ne razsrdijo bogovi, se je vedel kazak kakor divji. Kričal je nad Čukči, kako morejo biti tako nesramni in puste ležati človeške lobanje kjer je in jih ne zagrebejo, kakor delajo to Rusi. Vedno se je bal pred smrtjo in zdaj ne prime za nobeno ceno več lobanje.

Jokal je, da bo zdaj celo svoje življenje nesrečen, da ne bo imel nikjer več miru in nobene lepe ure. Čukči so žalostni gledali obupnega kazaka in mu verjeli. Dobro da ga niso preiskali poblize: mož je imel pod srajco še dvoje drugih lobanj!

Ker se je nato vreme nenadoma zelo poslabšalo in je nastopila gosta megla, so trdili Čukči, da je povzročil

Kako si hočemo torej razlagati to razliko; na eni strani kulturno tako nizko stoječe preprosto ljudstvo, na drugi strani pa naša, iz ravno tega ljudstva izhajajoča inteligenca, ki ni nič slabša kakor tuja, ki na vseh poljih lahko tekmuje s tujo, posebno če se naši narodnosti izneveri in si s tem olajša pot do svojih ciljev?

Žalostno kulturno stanje našega ljudstva, njegova povprečno jako nizka splošna izobrazba je posledica dolgotrajnih, sto in sto let vplivajočih neugodnih razmer, ki so vedno le ovirale njegov razvoj. Sovražna sila, ki je v tem smislu od nekdaj delovala in ki tudi danes še v veliki meri deluje je nadmoč in nadpravica tujega jezika. Da se tukaj že dolgo ne gre za nadmoč kakega tujega plemena, kake tuje narodnosti mora biti pač vsakemu jasno. Kajti Slovenci je in je bil le toliko časa tlačan dokler se ni priučil nemškega ali drugeje tudi laškega jezika in ni zatajil potem svoje narodnosti s tem, da je opustil svoj jezik. Kakor hitro je storil to, bila so mu vsa pota odprta, dospel je tudi z lahkoto do višje stopnje izobrazbe (seveda pri enakih gmotnih razmerah) in pridobil si je obenem pravico nastopati proti svojim rojakom Slovincem ravno tako oblastno in gospodsko, kakor so to storili sploh pristni Nemci, oziroma Italijani.

V razliki jezika je za nas Slovence bila od nekdaj in je še zapopadena tudi socialna razlika, in prestop iz rabe slovenskega na rabo, recimo, nemškega jezika, bil je za nas in je še v veliki meri socialna pridobitev. Edino v tem dejstvu leže vzroki da je ostalo ljudstvo na toliko nižjem duševnem nivoju.

Proces pa se vrši sledeče. Onemu, ki se hoče pri nas posvetiti višji izobrazbi in s pomočjo te dospeti do nekoliko boljšega socialnega položaja, ki se hoče potem izobrazbe dvigniti nad široke mase, je to v današnjih razmerah mogoče edino le s posredovanjem nemškega (ozir. italijanskega) jezika. Kakor hitro se temu dobro priuči, razpolaga z lahkoto z učnimi sredstvi v najširšem pomenu besede, odprta mu je v nemščini velika svetovna (deloma nemška, deloma prestavljena nenemška) literatura, razumljivo, odprti so mu vsi izobraževalni zavodi, on lahko sedaj mnogo več dosegljivega vidi in tudi lažje doseže. Poslužuje se sedaj veliko in tudi uspešno nemškega jezika, vtopi se v vse ono tuje bogastvo, ki mu bi bilo drugače nedostopno in navzame se večinoma skozi in skozi tujega, pri nas večjidel nemškega duha, tujih nazorov in tujih sodb.

S tem pa je dotičnik pretrgal na mah vso organsko zvezo med seboj in med svojim ljudstvom, prenehala je na mah ona vzajemnost med inteligenco in med ljudstvom, ki jo opažamo pri vseh kulturnih narodih, ki na eni strani dviga ljudske mase, na drugi pa ohranjuje inteligenci narodni, sveži ljudski duh. Te zveze pri nas ni v velikansko škodo naše inteligence in našega ljudstva.

S tem, da se vrši vsa izmenjava višje izobrazbe v tujem jeziku in v tujem duhu, je vse mišljenje naše inteligence za naše ljudstvo nerazumljivo in nedostopno. Vzrok temu iskati je v prvi vrsti v sistemu, ki nam dosledno vsiljuje jarem tujega jezika, naš jezik pa dosledno zatira in tlači.

Ne najmanjša krivda pa zadene našo inteligenco samo, ki se zadovoljuje s to spremembo jezika kot potjo do višje izobrazbe, in s tem pozabi svojih dolžnosti do ljudstva, iz katerega je izšla, in kateremu je na ta način odrezana pot do napredka.

Kdor čita velevažne članke „Spoznavaj se sam!“ v našem listu, ve kako pičlo smo preskrbljeni z ljudskimi izobraževalnimi zavodi, s slovenskim učnim jezikom in kako lahko je povsod omogočena pot do učenja nemškega jezika in s tem do odtujevanja od našega slovenskega ljudstva. Torej že otroku kot Slovincu pri nas ni dano, da bi se zadostno in drugim narodom primerno izobrazil.

to izpremembo zobobol lobanje. Ker je nosil kazak črepinjo pri sebi in mu je padla na tla, so pričeli boleti lobanjo zobje.

(Konec).

V megli.

Spisal A. R. P.

(Dalje.)

„Nekoč“ — je pravila — „ko me je spremljal preko drevoreda, je vse kipel v njem. ‚Jaz vas ljubim‘, je izpregovoril naposled in ves se je tresel tisti večer od razburjenosti. Koliko življenja je bilo v tem človeku, koliko življenja . . .“

In smehljala se je, se nekoliko zamislila in se potem mahoma okrenila, kakor bi se bila prebudila iz hipnega sna.

II.

Rutarjeva mati je bila takrat že stara nad šestdeset let. Uživala je primerno pokojnino, ki ji je napravljala življenje docela brezskrbno. Tako je živela, se spominjala svoje mladosti, potem življenja s pokojnim možem in se zanimala za sina, da bi pač uravnala njegovo življenje kolikor mogoče lepo in ugodno.

Pripovedovala je rada, da je bila mlada lepa, najlepša da je bila na plesu, da so bili njeni zdaj sivi lasje takrat črni kakor od žameta, in da so se ženili pri njej

Še slabše se pa godi našemu slovenskemu kmetu in delavcu pozneje vse njegovo življenje, ko mora samostojno skrbeti za svoj nadaljni razvoj.

Nemcu je na razpolago nebroj poljudne, za vse stroke ljudstva namenjene literature, nebroj strokovnega in zabavnega časopisja. Našemu kmetu se niti ne pove, da imajo drugje kaj podobnega, niti zanimanja se mu ne vzbuja za to, še manj da bi se ga preskrbelo s pripomočki.

Nemški kmet razume in tudi radovedno poslušava vse, kar se govori na javnih uradih, kaj govore uslužbenci med seboj, kaj govori inteligenca med seboj če pride z njo v dotiko. Če pride v mesto prebira vse napise, vse oglase, na sodišču, na pošti, na davkariji, povsod se lahko zmeni, vpraša, povsod se mu odgovarja, povsod dobi drobtinice one izobrazbe, ki jo daje življenje samo: našemu kmetu je vse to zaprto, v uradih vse nemško, govor je tuj, nerazumljiv, napisi nemi za njega, ljudje nemi. Na vprašanje dobi po večini katek osoren odgovor, ki ga vrhu tega še tako zbega, da se niti vprašati več ne upa, potem zopet vse nemo za njega, akoravno se vrše pogovori na glas in živahno. Poleg sebe pogosto vidi človeka, kateremu je morda še zibelj tekla po kmetih, ki pa sedaj tudi z nekako notranjo zadovoljnostjo tolče svojo priučeno nemščino in možu iz ljudstva niti one drobtinice ne nudi, ki bi mu odpadle, ako bi dotičnik govoril v razumljivi slovenščini. In vendar obstojiti ducela ljudska izobrazba najkulturnejših narodov iz samih nabranih takih najmanjših drobtinic.

Žalibog, je le prerenskično, da se poslužuje velik del naše inteligence nemščine v gotovih slučajih samo zato, da bi jih preprosta okolica ne razumela. Povsod v mestih, v trgovinah in gostilnah, na kolodvorih in šetališčih, govorijo hote in brez vsake potrebe v navzočnosti priprostega kmeta ali delavca nemški, tako da ta, vrnivši se iz mesta, odnese domov le malo novo pridobljenega gradiva za svoj napredek, nasprotno pa neko zlovoljo na one kroge, ki nočejo, da bi jih on razumel, da bi se od njih učil. Posebno se odlikujejo v tem oziru naše ženske. V navzočnosti poslov ali uslužbencev ali delavcev, kar načeloma vedno nemško govore med seboj ali pa celo z otroci. Če pride kaka naša narodna rodbina na deželo, naj si bo na izlet ali na letovišče, skoro večinoma v navzočnosti domačinov govore nemško, in le če jih nikdo ne poslušava, se pogovarjajo slovenski. Pravilno bilo bi ravno narobe!

S tem početjem šele Slovenci sami dvignemo nemščino nekako v jezik privilegirancev, ker hočemo zase obdržati z njeno pomočjo nekaj, česar ne privoščimo ljudstvu, masi. S tem početjem mi sami stegnemo vrzelj med seboj in našim ljudstvom; s tem izkopljemo pot od slovenskega ljudstva do njegove inteligence, za premo mu sami pot do izobrazbene in socialne povzdige.

Zgodovina socialnih razmer vseh časov nas uči, da je socialne diference povzročeval, podpiral in vzdrževal v veliki meri razloček v govoru ali v jeziku; ni še dognano, če ni to sploh edin vzrok vsega socialnega nesoglasja. Zgodovina nas pa tudi uči, da so vsi narodi kulturno zaostajali toliko časa, dokler so govorili njihovi socialno visoko stoječi stanoviti in sloji privilegirani, tuj jezik, ki jim je ravno ohranil premoč. Kakor hitro si je priboril narodov jezik popolno veljavo in ko so se ga pričeli rabiti tudi krogi inteligence, začela se je kulturna doba dotičnega naroda. Organična zveza med prvimi in zadnjimi sinovi enega naroda zajamči njegov napredek, ker potem šele postane celoten organizem in se more in mora kot tak najlepše razvijati. To vidimo v vseh onih narodih, kjer je v srednjem veku vladala latinščina, kot jezik privilegirancev; to vidimo v Nemcih, pri katerih se je kul-

razni visoki gospodje tedanje dobe. Ob taki priliki je prinesla vselej iz omarinega predala varno in v zelo fin papir zaviti star beletrističen list in kazala v njem mehke lirične pesmi, ki jih je bil napisal že v tistem času zelo čislani poet. Spomin nanj je bil zanjo nekaj silno lepega. Tako na primer se ga je spominjala kakor jetnik prostosti, ki je ne bo nikdar več užival.

„Kako lepo je govoril ta človek“ — je pravila včasih. — „Kar sem živa na svetu, nisem čula nikoli več tako govoriti.“

A na moža se je spominjala vselej s solzami. Hvalila ga je, da je bil silno dober, da je ni nikoli užalil, in da je bilo življenje z njim nekaj nenavadno prijetnega.

To so bile torej njene navadne strani, a posebnost je bila to, da je vedno imela poleg sebe mlado dekle, ki ji je včasih postreglo in ji čitalo povesti in govorilo z njo zlasti ob dolgih zimskih večerih. Skoro prav do tistih časov je živela pri njej zelo lepa mladenka, ki jo je že gojila sploh od mladih nog.

V zakonu prej si je želela vedno, da bi se ji rodila hči, a njene želje se niso uresničile. Zato je bila vzela mladenko iz sorodstva in jo vzgojila tako, kakor se je zdelo pač njej edino prav in primerno. Dekletu je bilo ime Ana, in par mesecev je bilo preteklo, kar se je bila omožila daleč nekam na deželo. Vdovi je bilo dolgčas po njej, zdelo se ji je vse prazno, hodila je okrog in mislila, kako bi si

tura dvignila istočasno, ko so se otreli nadvlade francoskega jezika, to vidimo pri Čehih, odkar so strli premoč nemščine.

Pri boju proti nemščini postaviti se moramo tudi mi na tako stališče, potem šele dobi ta boj najvažnejši in dalekosežni pomen. Za nas naj bo boj za materinščino boj za kulturo in boj za socialno povzdigo našega ljudstva. Zato začnimo z vso resnostjo delati, da pridobimo našemu jeziku veljavo in priznanje na zunaj; še važneje in predpogoj vsemu pa je podrobno delo na znotraj, med nami samimi. Vsaka beseda, pisana in govorena na slovenskem ozemlju bodi slovenska, izjeme smemo delati le prisiljeni, taki slučajji naj se pa potrebno razkrijejo javnosti. Nemščine naj se učijo povprečno naši otroci le toliko, da jim služi za silo, ne pa, da bi jim zamogla nadomestiti v občevanju slovenščine. Slovencu naj se na prvi pogled pozna, da mu je nemški jezik tuj! To lahko dosežemo, s tem je zveza med inteligenco in našim ljudstvom zopet zajamčena, njemu je pot odprta do višje izobrazbe, dvignemo pa ljudstvo s tem tudi socialno, ker v njegovo korist odstopimo od privilegija tujega jezika, ki ga je dosedaj tudi socialno ločil od nas.

Gospodarski položaj ribniške doline.

Piše dr. Ivan Lavrenčič.

III.

Izkoriščanje (eksploatacija) gozdov je stran nerodnega gospodarstva, katera brez ugovora zasluži vso pozornost. Po naše bi se lepše glasilo govoriti o uživanju gozdov, toda žal, da je to uživanje res le izkoriščanje. Kake važnosti je gozdarstvo za našo dolino, pač ni treba poudarjati, saj je les vendar glavni eksportni (izvozni) predmet ribniške doline. Gozd mora danes kmetu dajati dote, obresti in „fronke“. Kadar je treba šteti večje svote, gotovo poje sekira. Ker se pa smreke in hoje, žal, ne debele tako hitro kakor pa dote, obresti in davki, postaja po naših, nekdanjih gozdovih, čimdalje bolj svetlo, in Velika gora dobiva vedno večjo — plešo.

Katastralna mapa kaže, da ima

obč.	Draga,	ki meri	5337 ha	3635 ha	gozda
„ Dolenja vas,	„ „	4496	„	2171	„ „
„ Sodražica	„ „	3856	„	1723	„ „
„ Loški potok,	„ „	5306	„	1655	„ „
„ Ribnica	„ „	4369	„	1201	„ „

Te številke seveda niso do pičice zanesljive, ker je vpisana marsikaka parcela kot gozd, a je v resnici le pašnik ali senožet, nasprotno pa je tudi kak mlajši gozdni del vpisan za senožet. Toda to naj nas ne moti. Glavno je, da se vidi iz teh števil razmerje gozda do njiv, pašnikov itd., ki tvorijo ostali del površja posameznih občin.

Skoraj polovica našega sveta je obrasla z visokim, oziroma srednjim gozdom, in sicer raste ponajveč smreka, hoja in bukev, drugega drevja se le malo dobi. Drevje raste navadno mešano drugo poleg drugega, najdejo se pa tudi razsežne jednotne skupine, posebno v nižjih legah.

Gozdi so bili prej last posameznih grašččin, oziroma skupni svet posameznih vasij in kmetje so imeli gozdne služnosti v njih. Ker ni bilo potov ne drugih prometnih sredstev, se gozda v večji meri ni izkoriščalo, zlasti oddaljenih delov ne. Drevje, prepuščeno samo sebi, je raslo, se debelilo, trohnelo in gnjilo, sneg in vihar sta tu bila gozdar. Pod težko pezo snega se je lomilo prebujno vejje, staro bolno drevje se je moralo vклонiti viharjem, je moralo pasti in strohneti, iz štorov pa so pognale spo-

opomogla. In takrat se je zgodilo to takn nečuvno, nepričakovano, da je bilo vsako začudenje docela naravno in opravičeno.

Nekega popoldne namreč je prišla k njej mlada in velika učiteljica, predstavila se ji in je povedala, da je prijateljica Ane, ki jo je poslala pravzaprav k njej. Zato je rekla, da je prišla, ker je slučajno prestavljena v tisti kraj in s tako prijazno in dobro gospo, kakor jo je opisovala Ana, bi želela vedno občevati. No, in tako je prišlo do tega, da je dobila vdova novo mlado družico, ki je govorila z njo dolge zimske večere in ji čitala vesele in žalostne povesti.

III.

Novodošli učiteljici je bilo ime Minka. Močna je bila in velika, zarjavelega obraza temnih in velikih oči in istotakih las, ki jih je nosila počesane čez sredo tako, da so zakrivali na vsako stran senca in kos čela. Na moške je vplivala njena zunanost tako, da so brezpogojno čutili v njej nekaj nedosegljivega, kar pa je tolika sreča, da je vredno večnega hrepenenja. Seveda niso tega čutili vsi, ampak bili so to samo tisti, ki jim ugaja močna, visoka dama z zarjavelim obrazom in s temnimi skoro žarečimi očmi.

Ko je govoril Rutar prvič z njo in jo ogledoval iz bližine, se je bil zamislil, potem se nečesa spomnil in postal za ves tisti večer zamišljen.

mladi nove mladike... Nagrobna pesem sekire se tu ni glasila, zato je pa v jesenskih nočeh, ko je pričelo listje rmeneti in padati, tem močnejše odmevalo od vrhov sem hripavo lajanje jelenov, ki so se takrat še podili po Veliki gori.

Časi so se premenili. Gozdi so se razdelili v posamezne deleže po hišnih številkah in prešli v neomejeno last kmetov. Žal, da kmetje takrat niso znali ceniti bogastva, ki jim ga je bila naklonila ta izprememba. Svoje deleže (tale) so prodajali za slepo ceno in posebna sreča je, da se takrat ni našlo še več premetenih ljudij, ki bi bili napol zastoj kupovali gozdne deleže, sebi kopičili bogastvo, kmeta pa slekli do — nagega. Takrat je imela veljavo le — njiva; da je „tal“ kaj vreden, se kmetom še sanjalo ni; no, pa ne le kmetom, tudi graščakom ne. Pa to ni trajalo dolgo. Južna železnica nas je približala Trstu, ki je postal lesno tržišče prvega reda, obenem pa tudi odprla dalekovidni laški špekulaciji pogled v našo deželo. In ta pogled je obvisel na naših temnih, debelih gozdovih, kjer sta kraljevala doslej mir in tihoča.

Trst je ceno lesu dvignil. Lahi so plačevali dobro, vsaj tako se je zdelo našim žagarjem, s katerimi so tržaške tvrdke stopile v kupčijsko zvezo. Pričela se je eksploatacija. Od kmetov so žagarji kupovali poceni, napol zastoj, v Trst pa prodajali dobro. Zapela je sekira po gozdih, kmetu pa se je odprl nov vir dohodkov, vir, za katerega doslej še vedel ni. Sekalo se je vse križem brez načrta, brez premisleka in dan na dan so škripali težki vozovi z žaganicami, tavoletami in trami proti Bakeku, najbližji postaji južne železnice. Vse je bilo zadovoljno; kmetje, da so tako na lahko dobili par goldinarčkov iz gozdnih deležev, katerih ni bilo treba ne gnojiti, ne obdelavati, za katere večkrat še vedeli niso, vozniki, da se jim je odprl tako dober zaslužek, žagarji, da se je roba v Trstu tako dobro prodala, Lahi pa, da rastejo v naših gozdovih take debele smreke in bukve — zastoj. Kdo je mislil takrat na to, da je treba tudi les varovati, da je treba gozd gojiti prav tako, kot njivo ali vrt, da lahko ta vir dohodkov enkrat usahne.

„Les vsak dan raste, lesa ne more nikoli zmanjkati“, to je bilo gospodarsko načelo naših kmetov. To načelo bi bilo sicer popolnoma pravilno, če bi se gozd racionalno, s pametjo užival. Te pameti pa naš kmet, žalibog, še danes nima, toliko manj jo je imel pa pred toliko in toliko leti. Izkoriščanje gozdov se je vršilo po načinu, katerega zaznamuje Nemeč z besedo „Raubbau“, kar bi se po naše reklo gozd — ropati. Bes je ta način izkoriščanja najpriprostejši, najcenejši in zahteva najmanj dela in truda, toda tako izkoriščanje privede že v doglednem času do popolnega uničenja gozdov, ker, če se naravi vedno le jemlje in ničesar ne vrača, nam tudi ona zapre enkrat svoje zaklade.

Velikega gospodarskega pomena za dolino, zlasti za občine, ki imajo svoje gozdne deleže v Veliki gori je bilo, da je graščina ribniška eksploatacijo svojih temno zaraslih gozdov prepustila Tržačanom za ceno, ki ni bila v nobenem razmerju z vrednostjo lesa. Cena lesa je prav tisti čas silno poskočila. Tržačani so si postavili parne sile in v malo letih zdrobili ves gozd. Doma je ostalo žaganje in štori — v Trstu pa milijoni.

Ker v tistih časih pri nas parnih sil še niso poznali in se je rezalo na priprostih vodnih žagah, bi bili naši žagarji imeli leta in leta v graščinskem gozdu lesa dovolj za svoje žage, kmečki gozd bi se bil pa ohranil, če ne nedotaknjen, pa vsaj deloma cel. In koliko bi bili vredni danes oni gozdni deleži, katere se je pred desetletji vrglo! Ko bi se bil našel vsaj slovenski kapital, ki bi bil to krasno priliko izkoristil, da ne govorim o dobičku, ki bi ga bile lahko spravile domače občine, če bi bile imele

Prišlo mu je na pamet davno življenje, neka davna znanka iz najlepših dni njegove mladosti. Naglo beži čas, mladost in druge lepote in sladkosti — Rutar je sklepal, da je od takrat že deset in mogoče enajst, dvanajst let. V tistih časih se je navduševal za visoke, zelo idealne cilje in se je pripravljaj na to, da pojde študirat glasbo. Stanoval je takrat zunaj mesta blizu javnega vrta, kamor je prihajala ob večerih lepota Mara.

Spomlad je bila v deželi, po vrtovih so cveteli jasmini, ptiči so peli po vrhovih drevja od zore do mraka. Vse je živelo, človek je skoro čutil, kako sope natura, da se ji dvigajo mogočne grudi, cvetoči holmi in griči.

Mara je prihajala ob večerih s sestro na vrt in tam sta posedali potem večasih takoj na prvi klopi, ki je stala na desno. Na spomlad je tisti javni vrt vselej oživel. Vsi mladi ljudje tiste okolice so se tam shajali v mraku, zblíževali se in se razdruževali, sklepali ljubezenske vezi in jih zopet brezsrčno lomili. Prijetno je bilo tam v večerih okrog kresa, ko letajo nad belimi stezicami kresnice in se izgublajo v grmovje, rahel veter diha od juga in maje listje jesenom, ki stoje po sredi s povešenimi vejami.

Nekega večera se je seznanil Rutar z Maro in njeno sestro Fani. Oduševljene mladenke so bile to, nenavadno prijazne in Fani je večasih povdarjala, da sta obe „zlasti“ prijazni s slovenskimi umetniki. (Sledi.)

toliko podjetnosti, da bi bile spravile ono neznatno kupnino skupaj. Toda čemu po toči zvoniti!

Morda se mi bode ugovarjalo in se me opozarjalo, da je eksploatacija gozda bila potrebna, ker drevje je bilo že staro in bolno. Dobro, toda radi bolnega zoba še ni treba odtrgati cele čeljusti. (Sledi.)

Etika in politika.

Predaval v „Akademiji“ 24. febr. 1907 profesor dr. Albert Bazala (Zagreb).

(Dalje.)

Kant je ločil pravost od države in jo učinil samostalno napram religiji, a je pokazal tudi pot k rešitvi vprašanja, kako bode državni zakon v skladu z zakonom svobode, kako bode mogoče poedineu nujno (neobhodno) živeti v državi, a vendar le biti avtonomnem. Človek namreč preide iz organizacije (sile kjer se človek podrejuje tujemu zakonu, torej tudi tuji volji) postopno, razvijajoč se v svobodno organizacijo samozavestnih bitij. Za družbo prirodnem stanju (Naturzustand) se more reči v popolnem smislu, da je organizem: vsa družba živi eno življenje, s prilično enakimi potrebami in težnjami in s slabo diferencirano duševnostjo; medsebojni odnošaji se urejajo instinktivno. Početek kulture je tisti čas, ko se poedinec začneja ločiti od celine in se odkidati od nje, a ipak čuti, da ga neka sila vleče k zajednici in ga drži ob njej. Ta „nedružabna družabnost“ (kakor jo zove Kant) vodi človeka iz arkadskega pastirskega življenja v kulturno stanje. „Sredstvo, s kojim se služi priroda, da razvije vse svoje sposobnosti, je njih antagonizem v družbi, v kolikor je ta antagonizem ipak na koncu vzrok zakonitega reda v njej. Umevam tu pod antagonizmom nedružabno družabnost človeka (ungesellige Geselligkeit des Menschen), t. j. človek kaže nagnenje, stopiti v družbo, a ta sklonost njegova je ipak spojena z nekim neprestanim odporom, ki neprestano preti, da razkine družbo. In človeška narava ima baš dar za to; človek je sklon udružiti, ker se v takem stanju čuti bolj kot človek, t. j. čuti možnost, razviti svoje prirodne darove; a človek ima tudi veliko spevnost k osamitvi, ker nahaja v sebi i nedružabno svojstvo, da hoče vse vravnati po svoji volji, radičesar pričakuje od povsod odpor, kakor zna o sebi, da nagiblje k odporu proti drugim. Ta odpor budi v človeku vse sile in ga dovede do tega, da prevlada svoje nagnenje k lenobi ter si priganjan od težnje za častjo, močjo in imetkom, prisvoji neko mesto med svojimi sočlani, ki jih sicer ne mara, ki pa se jih tudi ne more obraniti (die er wohl nicht leiden, von denen er aber auch nicht lassen kann). Tu nastajajo prvi pravi koraki iz divjstva v kulturo, ki sestojijo uprav v družabni vrednosti človekovi: tu se pomalo razvijajo vsi talenti, ustvarja se okus ter se z vedno večjim prosvetljenjem snuje začetek mišljenja, ki surovo prirodno nadarjenost za pravno razločevanje pretvarja za vse čase v določene praktične principe ter tako patologijsko-prisilno stavljanje v eno zajednico pretvarja nazadnje v eno pravno celino“. Človeška družba v kulturnem razvoju neha biti prirodno-instinktivno nastal organizem in postaja svršna organizacija samozavestnih bitij. Razlika med družbo v prirodnem stanju in v stanju kulturnem, je ista, kakor je razlika med instinktom in umom nad prilagoditvijo življenjskim razmeram in med umno ureditvijo kulturnega življenja. Samo na tej višini se more govoriti o popolni avtonomiji individua, a kako daleč smo mi od tega ideala! Ali se more v kateri evropski državi govoriti o obči samozavesti državljanov? Ali je država, ali so poedine stranke in struje šle nameroma za tem, da zbude samozavest, samostalno mišljenje in svobodno odločevanje? Volitve in statistika bi s tem znala o tem marsikaj povedati: pravost in religioznost, pristajanje ob državni organizem, smisel za umetnost, vse to je prečesto samo vnanje, skoro bi rekel, oficielno odelo (oblačilo), ki ga vsak civilizovan Evropljan obleči, ako tudi čisto čuti, kako mu je neprilčno, tesno, pa ga zato tudi vrže stran, kadarkoli se mu nudi prilika, da si more svobodno oddahnuti. Ali se ne čuje čisto misel, da so zakoni za to, da se — kršijo? Kratko: civilizovani smo, a nismo kulturni. Kulturi pripada, kakor naglašja Kant, nujna (neobhodno) ideja moralitete, t. j. podreditve pod neke oblike iz zavestnega spoznanja njihove vrednosti in iz uverjenja o dolžnosti, se jih držati, kdor uvažuje idejo moralitete samo v toliko, da čuva čast in vnanjo pristožnost, ta ustreza civilizaciji. To bo ostalo tako, dokler bodo države svoje sile trošile na nečimerne in nasilne težnje za razširjenjem in ne bodo povspeševale prizadevanje državljanov za notranjem oplemenenjem, marveč ga bodo celo sprečavale: države bodo morale enkrat uvideti, da se ne bodo izvlekle iz kritičnih razmer, ako ne bodo vsega osnovale na pravni zavesti državljanov, ker vsaka, tudi najboljša uredba, ako ni vcepjena na moralno-dobro mišljenje, ni nič drugega, nego blistavo zlo (schimmerndes Elend).

Kant je tako ločil področje države in prava, področje politične oblasti napram področju etike; podal je obema samostalnost napram ostalim področjem in jima dodelil

posebno kulturno zadačo, za napredek novoveke kulture je bilo koristno, da so se poedine oblike kulturnega življenja ločile od drugih in se s tem jače razvile, a že Kant je dobro spoznal, da se bo med temi posamosostaljenimi deli morala zopet najti neka vez na nravni osnovi, torej vez, ki bo politiko zopet vezala z etiko. Ako torej pravi, da se mora vse politično delovanje končno snovati na nravnem uverjenju državljanov, je s tem pokazal tudi pot, ki bo dovedla do **edinstva** kulture vobče: namreč, ako bodo vse oblike kulturnega življenja imele svoj temelj v razviti in samostalni, skladni zavesti; v edinstvenosti te zavesti leži pogoj edinstvene kulture. Ko so se poedine oblike kulture difenrecirale ene proti drugim, mora nastopiti proces njihovega ujedinjenja. Tudi ta proces je treba, ako naj ne bode samo na oko, ako naj ne bode vnanja forma, ki ji ne odgovarja enaka duševna vsebina, vcepiti na narodno zavest: samo po občem in popolnem razvoju te zavesti se pride do prave kulture.

Od časov renésanse do danes se vrši proces difenreciranja; v razvoju evropske kulture se je to jasno videlo, kako je sedaj ena, sedaj druga oblika prevladala ali vsaj izkušala prevladati v vsem življenju: sedaj so na površini politična vprašanja ter se dostojanstvo človeka veže ob stečevine politične, sedaj bolj izbijajo vprašanja znanstvene, etične, estetske kulture. S stečevinami, ki jih je prejel kot dedino prešlih vekov, je človeku naše dobe predana zajedno naloga, da civilizacijo evropskih držav izpremeni v kulturo: kot najnovejši je nastal problem narodne kulture, v kateri bodo vse razvite oblike zvedene na en koren, prilagodene enim tlom in enemu podrebu; bilka iz tega korena bode svobodno rastla in se razvijala, dokler ne doseže dovršenosti prema svoji naravi (po svoji naravi). V istini se že tudi opažajo znaki takemu ujedinjenju (integraciji) in vcepjanju vsega kulturnega življenja na zavest naroda, a poedina področja so še predaleč ločena, nego da bi se povsem spoznala njih prirodna notranja zveza: še vedno niso vsajena na ena tla, kjer bi se sestavila v organsko celoto. Tako se, evo, misli tudi z ozirom na etiko in politiko, da državni interesi niso istovetni z interesi nravnimi ali da se s temi vsaj ne dajo spraviti v sklad. Država ni samo amoralna (brez nravnosti) nego včasih celo (imoralna) nenravnna, država je in vstaja — uredba sile. (Sled.)

Politični pregled.

Trojedna kraljevina in jugoslovansko zastopstvo v državnem zboru.

V Budimpešti je velika hrvatska debata. Moško-odločno nastopa hrvatska delegacija za prava svoje domovine in Magjari so prestrašeni. „Hrvati niso osamljeni!“ to brni sedaj že kot daljno strašilo Magjarom skozi mozeg. „Narodnosti“ nastopajo! Brez dogovora, po sami duši je vstal brž v začetku debate ogrski Srb, osiveli političar Mihajlo Polit ter v smislu svojega gesla „Trojednica — naša vzdani“, zavračal imperialistične težnje Magjarov. Poleg teh navadnih zaveznikov, ki jih ni bilo treba iskati, si morajo Hrvati za veliki svoj boj iskati zaveznikov še drugje; važno je tu (slovansko) časnikarstvo v Avstriji in v Evropi sploh. „A mnogo važnejše in odločnejše bi moglo delovati na novinstvo, na višje faktorje na Dunaju in na razgrete možgane magjarskih šorčnov to, kar so sposobni in (mislimo) pozvani storiti prvaki in zastopniki Dalmacije, Istre in Slovenije. Njihove lastne izjave, a še bolj njihove zveze in položaj v parlamentu, kjer bodo med številnimi predstavniki ostalih nam slovanskih bratov, so nam stokrat več vredne nego-li kupljeno pisanje židovske „N. F. Presse“. Dalmatinski, istrski in slovenski zastopniki imajo v vprašanju nagodbenih pogajanj važnih razlogov, da za hrvatsko vprašanje zainteresujejo čim prej ves parlament. Sigurno jim je dobro znana nagodba, po kateri ima pri vseh novih pogodbah med obema polovicama monarhije sodelovati tudi Hrvatska, a znano jim je sigurno tudi to, da je vsa Hrvatska proti temu, da bi tudi za njo veljalo, kar ustanovi Ogrska sama z Avstrijo. Kako pride torej avstrijska vlada do tega, da vodi pregovore z Ogrsko brez sodelovanja zakonitih predstavnikov Hrvatske?“ („Hrvatska“ z dne 8. junija.) V četrtek, dne 6. junija je v „hrvatski debati“ v Budimpešti govoril znani nam pisatelj Ljubomir Babić-Gjalski, a v ponedeljek, dne 10. junija prof. dr. Šurmin. Gjalski je dokazoval, da so na Hrvaškem dolžni govoriti hrvaški vsi, od kralja pa doli do najnižjega uradnika.

Klubi in njihove zahteve v novi zbornici.

Vlada je mislila, da si pridobi z novo volilno reformo ogromno večino vdanih mož, ki bi ji vsaj ne nasprotovali, akoravno bi je ne podpirali. Da se je pa varala in bilo njeno razočaranje zelo veliko, je pokazalo koj dejstvo, da so konservativni elementi ostali pri volitvi v manjšini in da je dosegla socialna demokracija tako lepe uspehe. Zato je vlada naperila svojo ost pri ožjih volitvah proti socialnim demokratom in pozivljala vse v boj proti

njim. Že pri volitvi ni imela sreče in enako se ji obeta tudi pri tvoritvi parlamentnih klubov.

Najmočnejša stranka v novem parlamentu bodo nemški krščanski socialci z nemškimi konservativci. To bo vladina stranka starega kopita. Na programu ima, da se čim prej uravna razmerje med Avstrijo in Ogrsko in se zavzema tudi za nekatere gospodarske reforme. Napoveduje boj kapitalizmu in se poteguje za poddržavljenje pridobivanja mineralnega olja, rudnin, premoga in za razbremenitev davka v prilog manj premožnih. Bomo videli.

Drugi močni klub bodo socialni demokratje, ki bodo zavzemali najvažnejše mesto. V tem klubu bodo zedinjeni socialni demokratje vseh narodnosti, ki pa bodo zase tvorili zopet samostojne avtonomne skupine. Njihov klub se bo pred vsem zavzemal za revizijo poslovnika, zakonov, demokratizoval poslovni red in administrativo, skušal odstraniti razne formalnosti, ki delovanje parlamenta le zavlačujejo in na to zastavil svoje moči, da izvede svoj program.

Tretje mesto v zbornici bo zavzemal češki klub, ki bo obsegal razen socialnih demokratov vse narodne elemente od klerikalca do najskrajnejšega svobodomisleca Masaryka in bo v pravem pomenu narodni klub. Čehi so nam porok, da narodnostno vprašanje ne zgine iz parlamenta, kajti zahtevali bodo z vso silo ureditev narodnega vprašanja, dalje zahtevali odločno drugo češko univerzo v Brnu, podpirali zahtevo po slovenski in rusinski univerzi. Glede poslovnega jezika stoji na stališču, da so vsi jeziki istoveljavni z nemščino in da se morajo beležiti vsi govori in ne kakor do sedaj, da so se stenografirale le nemške razprave. Ni čuda, da že sedaj vre v nemških taborih zaradi čeških zahtev. V ostalem bodo Čehi podpirali deloma tudi težnje socialnih demokratov.

O ostalih klubih se kaj natančnega še ne more reči.

Nekdaj močno poljsko kolo bo oslabiljeno, ker nikakor nečejjo pristopiti k njemu pristaši ljudske stranke. Poljsko kolo namreč zahteva od vsakega, ki hoče vanj stopiti, da se brezpogojno podvrže njegovim pravilom, tega pa ljudska stranka nikakor ne more storiti, zato si je osnovala svoj lastni klub. In celo v kolu samem ni edinstva, kakor se je pokazalo na zadnjem posvetovalnem zboru narodnega sveta, kjer se je šlo za to je-li se naj ljudska stranka sprejme v kolo, ali ne. Proti sprejemu so bili klerikalci, dočim so bili demokrati za to, da se vzame tudi pristaše ljudske stranke v skupno kolo. Vsled tega je prišlo do razpora v narodnem svetu samem. Ako bi se narodni svet razpustil, kar ni nemogoče, tedaj bi tudi ne prišlo do skupnega kola.

Enotnost Poljakov bi obstojala le, kakor predlaga ljudska stranka, v narodnostnih vprašanjih, vsled tega nasvetuje kolu, naj izvoli posebno delegacijo, ki s komisijo ljudske stranke razpravljata o dotičnih vprašanjih. Poljaki bodo zahtevali takoj volilno premembo, ker se ni zanje obnesel pluralni volilni sistem.

Tudi Rusini bodo imeli precejšnji vpliv v novi zbornici. Glavne njihove zahteve so: vseučilišče in preureditev volilnih okrajev in volilnega sistema.

Brez vpliva bodo ostali klubi naprednih Nemcev, Lahov in Rumunov, v kolikor se ne pridružijo Nemcem.

O jugoslovanskem klubu, ki bi igral precej važno ulogo v parlamentu, ako bi bili tu zedinjeni vsi jugoslovanski poslanci, se ne more ničesar gotovega trditi, ker so dr. Šusteršiču osebne koristi navadno nad narodnostjo.

Predsedniškega mesta v novi zbornici.

Zanimivo je vprašanje, kdo bo novi predsednik zbornice. Nemci hočejo na vsak način imeti predsedniško mesto zase; in sicer zahtevajo krščanski socialci kot najmočnejša stranka novega parlamenta, da zasede predsedniško mesto njihov pristaš dr. Weiskirchner. Proti njegovi kandidaturi se pa upirajo nemški svobodomisleci, češ, da bi dr. Weiskirchner ne bil nepristranski, ker je prefantičen krščanski socialci in so mu koristi njegove stranke nad vse pri sreč.

Za to se predlaga z mnogih strani na predsedniško mesto dr. Steinwender.

Podpredsedniška mesta pa naj bi bila potem sledeča. Mesto prvega podpredsednika naj bi zavzemal Čeh dr. Žaček, za drugega podpredsednika naj bi bil izbran socialnimdemokrat dr. Benner, ali kak Poljak, oziroma se ustanovi še tretje podpredsedniško mesto, ki naj bi bilo odločeno Poljakom, kojih kandidata bi bila dr. Duleba in dr. Glabinski.

Proti temu se odločno upirajo Čehi, ki zahtevajo na predsedniško mesto Slovana, ker imajo Slovani večino v novem parlamentu in jim torej to mesto tudi po vsi pravici pripada. Predsedniško mesto naj bi zavzemali Čehi, kot najštevilnejši slovanski narod v Avstriji, ki imajo tudi dosti sposobnih mož kakor dr. Kramača, dr. Žačka in dr. Čehi upajo, da bi za Slovana glasovali razen Slovanov tudi Italijani, Rumuni in eventualno socialni demokrati.

Torej že takoj pri volitvi novega predsednika se bo videlo, je-li bo slovanska večina svesta si svoje naloge nastopila solidarno za Slovana ali pa se pokazala brez moči.

V krogih nemških krščanskih socialcev se je mnenje o prihodnjem predsedniku zbornice v toliko izpremenilo, da je sedaj večina za poslanca dr. Ebenhoch-a mesto dra. Weiskirchnerja.

Agrarci in industrija.

„D. Agrarblatt“ razpravlja o razmerju med agrarci in industrijo in pravi, da nikakor ne bo nemška agrarna stranka sovražna industriji, ampak da bo podpirala vsako zahtevo industrijcev, ki bo pospeševala domači konsum. Ne bo pa dopuščala v interesu narodnega gospodarstva in industrije same, da bi industrija povečala izvoz na škodo gospodarstvu.

Po kronanjski slavnosti.

Nad vse je presenečilo nepričakovano hitro odpotovanje cesarjevo iz Budimpešte madžarske politike. Madžari so namreč mislili, da ostane cesar po slavnosti morda še par dni dalje kakor je bilo določeno, medtem pa je odšel cesar na Dunaj še dan prej kakor je bilo na programu. In tako so se izjalovile vse nade, ki sta jih stavili obe stranki na to slavje. Ni prišlo namreč do zaželenega zblizanja med vladajočo koalicijsko stranko in vlado, niti ne do kakšnega kompromisa in razmerje se je prej ko ne še poostriilo.

Vzroki cesarjevega odhoda niso vsi znani; vendar je bil vzrok njegovo odpotovanje predvsem, ker vlada ni mogla dati na predlog grofa Andrassyja ustavne garancije, ker se dotika pravice, ki so le vladarju prihranjene. Tudi je cesarja neljubo dirnil demonstrativni banket, ki so ga priredili pristaši neodvisne stranke v Czinkoti. Cesar se je izrazil o tem banketu sledeče: To je dokaz, da so privrženci neodvisne stranke le republikanci. Tudi afera Vajda ni ostala brez vpliva.

Ugiblje se tudi še o drugih razlogih, ki pa ne pridejo v javnost.

Gibanje med viničarji na južnem Francoskem.

Na južnem Francoskem se je pojavil med vinoreje grozen nemir in nezadovoljstvo. Kmetje, ki se žive večji del od pridelovanja vina, svojega pridelka ne morejo izpečati. Kakor povsod tako je tudi tam glavni vzrok njihove bede kapitalizem.

Kapitalisti so namreč s svojim umetno delanim vinom ceno vinu tako znižali, da je na stotisoče kmetov v zelo težkem položaju in se na mnogih krajih naravnost uprlo. Zagrozili so vladi, ako jim do 10. junija ne da poljnega odgovora, da ustavijo plačevanje davkov in da odstopijo vsi župani južnofrancoskih občin.

Vlada se je bavila sicer z vinorejskim vprašanjem, predlagalo se je celo naj se pridelovanje vina poddržavi, kar je pa zbornica zavrgla, vendar ni mogla ničesar odločnega ukreniti.

Zato pa je odstopila že velika množica županov, mestnih zastopnikov hoteč s tem prisiliti vlado, da potrebno ukrene.

Viničarji se zbirajo v velikanskih množicah pod milim nebom v za vinorejo najvažnejših krajih in demonstrirajo proti vladi, proti kapitalistom in ponarejalcem vina. Število demonstrantov presega vse, kar se je še kdaj podobnega priredilo. Razni listi pišejo, da se je zbralo seveda v več posameznih shodih ogromna množica do 800.000 viničarjev v svrhu demonstracije in sklepanja resolucij.

Povsod vlada nemir; vojaštvo, ki ga je vlada poslala proti viničarjem, ni zanesljivo, in bi bržkone na nje ne streljalo.

In kaj zahtevajo francoski vinorejci? Hočejo, da bi bil njihov glavni pridelek pošteno plačan in zahtevajo zato podražitev vina. Vladajo torej iste razmere kakor tudi pri nas, kjer zahteva kmet, da bi bili njegovi proizvodi bolje plačani. Tu čaka socialne demokrate težko delo, ki hočejo doseči, da se živila pocene in vendar ne morejo v tem slučaju glasovati proti podražanju vina, proti viničarjem. Tudi pri nas pride do podobnih slučajev.

Dnevne vesti

a) domače.

— **Imenovanje v deželni zdravstveni svet.** Nesramnost v postopanju vlade proti naši narodnosti ima tri stopnje. Prva je ta, da se nastavlja na vsa ona mesta, v katerih odločuje vlada, če le mogoče Nemca. Druga je, da se v vseh družbah pri premestitvi in pri avanziranju z velikansko brezobzirnostjo in pristnostjo protežira Nemce ali pa one Slovence, ki pri vsaki priliki zatajijo svojo narodnost in ki se ne zavedajo niti najmanj svojih narodnih dolžnosti, tako da so nam pogosto bolj škodljivi kakor pravi Nemci. Tako se zgodi, da v višjih državnih službah ne najdemo niti enega pravega, zanesljivega Slovenca. — Tretja stopnja pa je, da vrivajo, na gotova mesta, ki imajo nekako nadzorovalno nalogo, ki imajo pogosto nalogo iniciative za izboljšanje dosedanjih včasih jako slabih, od različnih oblastij zakriviljenih razmer, kakor n. pr. v zdravstveni svet, — neenergične, nenevarne ali pa celo popolnoma nezmožne ljudi; ti so pa po večini seveda tudi

Nemci; med Slovenci bi jih težko dobil, kar celo družbo. — Imenovani so bili ravnokar za dobo treh let zastopniki v deželni zdravstveni svet. Na novo imenovan je bil sin izstopivšega prejšnjega člana dr. pl. Valenta. Kaki dve zdravstveni stroki sta dobro zastopani po specialistih. Za druge pa večina gospodov do sedaj še ni pokazala niti najmanjše ambicije. Ker se pa mora skrbeti, da tako važen in imeniten zastop ne zagazi kedaj v kako nepriliko, je sklenila slavna vlada s spremljevanjem slavnega deželnega odbora, da ima v kočljivih slučajih priskočiti, seveda samo v največji sili, edini strokovnjak za patologično anatomijo in bakteriologijo. Kdor pa pozna važnost teh dveh strok za splošno zdravstvo, bo kmalu uvidel, da se bo to pogosto zgodilo. Imenuje se na častno mesto osebe, katerih nekatere so prisiljene v največ slučajih molčati, če se nočejo blamirati pred vsakim strokovnjakom. Porabno moč se pa izbere brez časti in brez pravice samo z dolžnostjo, da potegne ob preteči nevarnosti družbo iz šlamastike. Kaj pa, če se naš bakteriolog zahvali za to dvomljivo čast?

— **Kranjski deželni zdravstveni svet** je sestavljen znova za dobo treh let. A kako? Vlada v deželi Kranjski, kjer je komaj 5 % Nemcev, je imenovala tri Nemce in enega Slovence, ali če štejemo še dež. zdravstvenega referenta zraven, dva Slovence. Ker je zastop v prvi vrsti znanstven, vrže to zapostavljanje slovenskih zdravnikov čudno luč na naše domače zdravništvo, naravnost škandalozno pa je z narodnega stališča. Tako ostentativno preziranje vsepovsod od strani naše pravične vlade mora enkrat nehati. Slovenski zdravniki so se vedno kazali napram svojim kolegom do skrajnosti v narodnem oziru pravične v vseh družtvih, zato so se izogibali vsakega povoda, ki bi kalil to kolegialnost, in upravičeno lahko trdimo, ne vedno v prid svoje narodnosti, slovenska javnost pa ne more ravnodušno zreti, da se v vseh prvih deželnih zastopih Slovenci zapostavljajo. Slovenskim zdravnikom pa bi svetovali, da naj premišljajo, kaj zahteva njih narodni ponos, da ne govorimo o zdravniškem znanstvenem ponosu. — Ne boj, mir je nam Slovincem škodljiv!

— **Iz naše žurnalistike.** „Slov. Narod“ od 14. t. m. priobčil je pod naslovom „Tragičen konec škofovega žreba“ nekaj, kar se bere kakor odlomek iz zapiskov seksualno psihopatičnega človeka. Da se je ta odlomek ponatisnil kaže, da mora dotični bolnik biti upliven pri listu. Če bi hoteli na kratko označiti list, ki priobčuje take članke, in če bi iskali primerne izraza za to in bi se zatekli k priznani firmi ravnostega „Naroda“, našli bi kot najmilejši priimek besedo: eunja! In to naj bo boj proti klerikalizmu?

— **Ljudska kuhinja v Ljubljani.** Vrgel se je dose-danji in na njegovo mesto izvolil po večini iz pripadnikov liberalne stranke obstoječ odbor, ki ima v svoji sredi nekaj oseb s paradnimi imeni. Ker se gre zato, da se v dijaški kuhinji nasiti z ozirom na dana gmotna sredstva čim več oseb, te pa čim izdatnejše, zato nas to ali ono paradno ime še ne bo razveselilo, dokler se ne bodo izkazale dobre posledice cele izpremembe. Do sedaj smo imeli s paradnimi imeni samo še slabe izkušnje.

— **Nemška predrznost.** V deželno povsem slovensko bolnico prihajajo iz popolnoma slovenskih krajev, kakor so n. pr. Litija in Ljubljana bolniki, tovarniški delavci Slovencev z bolniškimi listki v samo nemškem jeziku. Če bi se v kakem nemškem mestu kaj sličnega zgodilo, bojkotirali bi dotična podjetja če bi jih sploh ne demolirali same narodne ogorčenosti. Pri nas smo v takih vprašanih popustljivi in zato se je zgodilo samo nedolžno grozodejstvo, da je vrnil službujoči zdravnik g. dr. R. parkrat take skrajno izzivajoče listke dotičnim podjetjem s pripombo, naj se izpolnijo tudi slovenski. Nemške tvrdke so se čutile žaljene z ozirom na njihovo narodnost, zato so se obrnile na deželnega odbornika grofa Barbo naj reši ubogo Nemstvo tega predrznega nasilstva. Možu je zavrela njegova pristno nemško-italijanska plava kri, in sklenil je maščevati užaljen nemški narod. Zato je kot zdravstveni poročevalec (recte: samo poročnik) deželnega odbora poklical dne 12. t. m. dr. R. v vodstveno pisarno deželne bolnice, ga pustil poprej pol ure čakati (bilo je dopoldne in torej pri bolnikih nekoliko opraviti), potem pa se je razvila med njim in zdravnikom sledeča avtentična kon-troverza: „Erkennen sie an, das geschrieben zu haben?“ (Ali pripoznate, da ste to-le pisali?) vpraša Barbo in po-kaže par listkov. „Seveda priznam, sicer je tudi moje ime podpisano.“ „Fühlen sie sich berechtigt, — sie als Gast hier im Spitale, — das zu schreiben?“ (Ali se čutite upravičenega, vi kot gost tu v bolnišnici, — da to pišete?) „Ne glede na vse drugo nisem gost, ker sem Slovenec; tudi sem nastavljen vsaj začasno kot sekundarij mesto dr. Jindra.“ „Das weiss ich nicht; sie haben vom Landesauschusse kein Dekret.“ (Tega ne vem; od dežel-nega odbora nimate nikakega dekreta). „Dobil sem neko izjavo v pregled, kakor tudi g. primarij Šlajmer in g. dr. Jindra, kjer je bilo rečeno, naj sprejemem začasno se-kundarsko mesto.“ Nato sede zdravnik, kateremu oni ni niti ponudil sedeža! Storil je to iz trudnosti, ne da bi hotel koga žaliti. „Wenn ich (revez!) und Herr Direktor

stehen, können sie auch stehen.“ (Če stojiva jaz in gospod vodja, tudi vi lahko stojite). „Oprostite gospod grof! Delal sem včeraj cel dan, zvečer sem imel vrhu tega jako napornega dela v röntgenovem oddelku in do pol 12. ure ponoči razvijal sem fotografične plošče v temnici. Danes pričel sem z delom ob pol 7. uri zjutraj in do sedaj imel sem že dve dolgi narkozi. Morda da vi čutite potrebo da stojite; meni bi bilo treba nekoliko sedenja.“ Zdravnik vstane. „Fühlen sie sich im Rechte, dass sie auch formell richtig gehandelt haben?“ (Ali mislite, da je na vaši strani pravica tudi glede formalnega postopanja?) „Formalno, za to se ne gre tukaj. Ravnal sem kot Slovenec na slovenskem zavodu v centrali slovenskega ozemlja nasproti podjetjem, ki žive od izkoriščanja Slovencev in ki so poslala slovenske delavce v našo bolnišnico; storil sem to, ker so s tem preziranjem slovenskega jezika žalile našo narodnost in s tem tudi mene!“ — Sedaj prične oni s surovim prezirljivim glasom: „Antworten sie präzise, auf meine Frage; ich lasse mich in keine Polemik mit ihnen ein! (Odgovorite točno na moje vprašanje. V polemiko se ne spuščam z vami!)“ Njegov ton je žalil zdravnika, zato mu mirno odgovori: „Gospod grof, protestujem, da se tako surovo obnašate proti meni.“ Nato odgovori oni, surovo kakor bi imel pred seboj svojega hlapca: „Wenn sie sich so benehmen, verlassen sie auf der Stelle das Spital! (Če se bode te tako obnašali, morate na mestu zapustiti bolnico!“ [On kot Nemeec in grof lahko odloči, kar bi se moralo drugače šele skleniti v seji deželnega odbora. — Opomba uredništva]) Nato izjavi zdravnik dr. R., da odloži mesto sekundarija takoj in se hoče odstraniti. „Nein, sie bleiben hier (Ne, ostanite tu)“, zarohni oni. „Gospod grof, jaz si prepovem tak ton proti meni!“ „Was sind sie denn eigentlich, was glauben sie denn! (Kaj pa ste vendar, kaj pa mislite!)“ „Gospod grof, to ni manira, kakor vi občujete z menoj!“ „Hinaus!“ se zadere grof besno. Brez komentarja! Naši čitatelji so resni ljudje moderne misljenja; vemo torej, da so si napravili o stvari pravo sodbo. Ker nam pa ni znano, kaj da so prizadeti tozadevno ukrenili, usojamo si staviti sledeče vprašanje: Kako hoče slavni deželni odbor svojega bivšega člana grofa Barbota nadalje preživeti. (Za nemško prepotenco, za plemenitaško prepotenco in za prepotenco nadutosti in omejenosti je čas minul.) 2. Kako hoče zdravniški stan kranjski, žaljen v osebni dr. R. od strani degeneriranega grofa nastopati, da se bodo taki slučajji znanprej zabranili (s pomočjo prisilnih delavnic, blaznic, poboljševalnic itd.? Menda bo vendar malo socialnega dela potrebno?) 3. Kako je mogoče, da je ostal dr. R. miren in dostojen, ko slučaj vendar ni segal v njegovo stroko kot kirurg, temveč v njemu popolnoma tujo psihopatično stroko?

— **K aferi dr. Reja — grof Barbo** imamo še pripomniti: Kot posledica gori priobčenega pogovora, dobil je drugi dan zjutraj dr. Reja naznanilo, da je odstavljen in da ima takoj zapustiti bolnišnico in izprazniti stanovanje. Ta ukaz pa ni izhajal s strani deželnega odbora, temveč ga je storil grof Barbo na svojo roko. Pomisliti se mora še, da je bil dr. Reja na z delom preobloženem kirurškem oddelku in so vsled njegova hipnega izstopa morali ško do trpeti bolniki in zdravniki na oddelku. Ker je bil to protipostaven, uprav srednjeveški čin nemškega nasilstva in poskus, upeljati na našem dobrodušnih zavodih nemško-aristokratsko strahovlado, zahtevamo, da se grof takoj iztira iz slovenskega ozemlja sploh. Kvalifikacija ima za nesposobnost, nasilnih in žaljivih nastopov napram Slovincem in posebno napram slovenskim zdravnikom ima že dosti na vesti, zdaj pa še to nečuvno, skrajno predrzno, protipostavno postopanje, čegar utis mora ublažiti edino le znana njegova nadutost in aristokratska duševna defektnost, — vse to mislimo, zadostuje, da se ga zapodi za vedno, odkoder je prišel, to pa tem preje, ker ima v tem slučaju njegova brezobzirna predrznost škodljive posledice celo za večino matežko bolne pacijente kirurškega oddelka.

— **Prazgodovinske najdbe.** Blizu Hajdina na južnem Štajerskrm so delavci kopajoči gramoz, našli en meter pod zemljo tri človeška ogrodja. Na sencih ene lobanje so našli večji obroček, ki se je končal z zaponom. Na prstih so dobili nataktnjena dva prstana iz srebra, ki jima je bil baker primešan. Ko so kopali naprej, zadeli so še na 14 drugih ogrodij, ležečih drug pri drugem, obrnjenih z glavo proti zahodu. Dolga so bila ogrodja večinoma od 1.55 do 1.80 metrov; eno je bilo otročeje. Ogradja sta preiskala vseučiliška profesorja dr. Koernes in Szombathy ter sta dognala po prstanih, da so slovanskega izvora, in sicer so iz šestege ali sedmega stoletja po Kristusu. Pokopani so bili vsi na malem griču pod lipo, obrnjeni proti zahodu, odkoder so prišli. Najimunitnejši med njimi, ki je imel največ prstanov, je bil zelo velik, blizu dva metra dolg, in je ležal na vrhu, kakor kak čuvaj. Orožja niso imeli pri sebi in to kaže njih miroljubni značaj, ki je sploh slovanski. Okoli tega mesta so bili rimski grobovi in porušena poslopja, katere so sami poprej gotovo opazili in vsled tega so si Slovani poiskali prostor, ki še ni bil zaseden, ter so tam pokopali svoje brate. Te najdbe so jako

važne, ker so edine slovanske v teh krajih in ker dokazujejo, da so bile te pokrajine že v šestem in sedmem stoletju zasedene po Slovanih, skoraj gotovo po Slovincih.

— **Okrajna šolska sveta** kamniški in postojnski se še vedno odličujeta v ljubljanskem uradnem listu s tem, da razpisujeta učiteljske službe edino le v blaženi nemščini. To predrzno ignoriranje slovenskega jezika in slovenskih učiteljev-prosilcev, ki bodo edino potegovali se za razpisana mesta, kliče direktno k upor. Kedaj bodo vendar naši merodajni krogi posegli z vso odločnostjo v to vražje sršenovo gnezdo? Besed nam manjka, da bi zaslužno ožigosali to neznosno arogantnost.

— **Pazite na otroke.** S krušnimi drobtinami je zadušil 2 letni sinko Franca Novaka iz Spodnjih Palovič, kamniškega okraja, svojega malega brata, ki je še ležal v zibelki. Nadzorovala je otroka njihova stara mati Terezija Novak. Ko se je za par trenutkov od otrok oddaljila je starejši dečko, ki je jedel kruh, zabasal svojemu bratu usta z drobtinami tako polno, da se je dete zadušilo.

— **Narodna nestrpnost celjskega občinskega sveta.** Celjska „Posojilnica“ nameravala je že pred leti podreti svojo že staro hišo v Graški ulici in si namesto te sezidati veliko, trinadstropno, moderno poslopje. Tozadevna prošnja opremljena z vsemi predpisanimi načrti oddala se je mestnemu magistratu že pred več leti, a rešila se do sedaj ni. Zato je „Posojilnica“ vložila na novo popolnoma pravilno opremljeno prošnjo za stavbeno dovoljenje s pripombo, da prepusti občini brezplačno zemljišče v okolici te hiše, v kolikor ga bo potrebovala za javne ulične namene. To prošnjo je občinski svet v svoji seji pretekli teden prav po „celjski“ odklonil, ker je „Posojilnica“ slovenska. V isti seji odbila se je tudi prošnja slovenskega trgovca Diehla, da bi se odobril zakup gostilne „Zur Stadt Graz“ mesarju Stelzerju, ki je žalibog tudi Slovenec. Zpomnimo si to!

— **Svarilo.** V cvetju stoji rumeno cvetoče, akacijam podobno drevo. Ker vsebuje cvetje, perje in skorja drevesa jako nevaren strup cytisin, svarimo starše, naj so pazljivi na svoje otroke, da ne dobe te rastline v roke.

— **Po smrti ga je izdal.** V Studencih pri Mariboru se je usmrtil v marcu t. l. posestnikov sin Anton Haček. Zapustil je pismo, v katerem je naznanil vzroke svoje nasilne smrti, zraven pa pristavil, da je Alojzij Žinkovič z Melanjskega vrha pri Ljutomeru sam kriv, da mu je 8. avgusta 1905 pogorela hiša. Žinkovič je njemu (Hačku) ponujal 15 gld., da bi mu zažgal hišo, česar pa ni hotel storiti, zato mu je Brudnar, t. j. Matija Žinkovič zažgal. Vsled tega pisma je orožništvo začelo pozvedovati, kaj je resnice na teh besedah in dognalo, da je Matija Žinkovič res zažgal hišo Alojzija Žinkoviča, s katerim pa ni nič v sorodu. Alojzij Žinkovič je bil preje v slabih gmotnih razmerah in je dobil za pogorelo hišo 1170 K zavarovalnine. Pri nastalem ognju je bila neka viničarica z otroci v smrtni nevarnosti in ji je pogorelo za 318 K vrednosti. Zaraditęga sta stala oba Žinkoviča pred mariborskimi porotniki te dni. Sodba še ni znana.

— **Detomor.** 36letna Marija Bezjak, posestnika hči in šivilja od Sv. Marka pri Ptujju je bila obtožena pred mariborskim porotnim sodiščem, da je umorila svojega novorojenega nezakonskega otroka. Obtoženka je bila že prej obsojena na 1 mesec prestopka proti varnosti življenja vsled odpravljenja ploda, pred porotniki je bila pa oproščena.

— **Na begu utonil.** Dne 4. t. m. je iz kaznilnice v Gradišču pobegnil zelo nevarni in nasilni tat Fran Zupanc, kateri je imel prestatati še 8 let ječe. Zupanc je pri pobegu skočil v Sočo in so mislili, da jo je preplaval, kar se pa ni zgodilo, kajti dne 11. t. m. so mrtvega potegnili iz Soče.

— **Samomor vojaka.** V Celovcu se je ustrelil dne 11. t. m. častniški sluga Franc Kraker 17. peh. polka s svojo puško, katero je nastavlil na prsa in sprožil z ного. Vzrok samomora še ni znan.

— **Poneverjenje poštnega sluga.** V Št. Vidu ob Glini na Koroškem je poneveril pismonoša Glinšek različne vsote, ki so mu jih poverile stranke, da jih odda na pošto. Nakaznice je uničil, denar pa zase porabil.

— **Tiskovni škrt.** V naznanilu ribniškega shoda „Slovenske Gospodarske Stranke“ v zadnji številki našega lista urinila se je tiskovna napaka. Okrajšava v osmi vrsti se ima glasiti „S. G. S.“ namesto „S. L. S.“.

Prosveta.

— **Univerza.** (Dopis.) Pod tem naslovom je bil v Vašem cenjenem listu, „Nova Doba“ št. 33 čitati članek, ki hoče Slovence vnemati za ustanovitev jugoslovanske univerze v Trstu. Dovolite gospod uradnik, da so v Vašem cenjenem listu na to važno vprašanje oglasi še tudi drug Vaš sodruđnik, ki je v tem oziru drugačnega mnenja. Več oči več vidi, pravi pregovor, in mi si usojamo trditi, da omenjeni pisec onega članka ni vsega dobro videl in da je marsikaj prezrl, kar je glede ustanovitve univerze na vsak način potrebno uvaževati.

Kar omenjenega pisca vodi, da se vnema za jugoslovansko univerzo v Trstu, je okrepljenje slovanskega

življa v Trstu. Nikakor nočemo trditi, da bi Trst za Slovence ne bil važen, ampak naravnost trdimo, — in pisec teh vrst je Slovence že večkrat na to v člankih v „Edinosti“ opozarjal — da je Trst v gospodarskem oziru za Slovence večje važnosti nego Ljubljana. Gorje nam, če bi Trst prišel celo v tuje roke, potem morda tudi Ljubljana ne bi bila dolgo več slovenska. Zato pa Nemci toliko silijo v Trst.

To da napačno bi bilo misliti, da bi jugoslovanska univerza v Trstu slovanskemu življu mogla dosti pomagati. Res je, da bi se nekaj obitelji tja naselilo in da bi prihajalo dijakov iz slovanskih krajin tja, ki bi dali Slovence kaj zaslužiti, a to ne bi že bogve kaj zaleglo in pri tem ne smemo pozabljati, da kulturni vpliv Trsta na naše dijaštvo nikakor ne bi bil slovenski, ampak tuj, italijanski. Prepričanja smo, da si mora slovanski živelj v Trstu drugače pomagati in gledati pred vsem, da dobi gospodarsko moč v roke, importno in eksportno trgovino in industrialna podjetja, to mu bo utrdilo v Trstu gospodovalno stališče.

Da je v Trstu univerza sploh neprimerna, mora vsak objektivni presojevalec priznati tudi radi značaja tega mesta. Trst je v prvi vrsti trgovinsko mesto in nobeno trgovinsko mesto ni prikladno za čisto kulturna podjetja. To se vidi povsod po svetu, ozirno se kamor se hočemo. Ravno zategadelj smo uverjeni, da v Trstu ne pride nikdar nobena univerza niti jugoslovanska niti italijanska; vlada se bo temu iz ravno navedenega vzroka gotovo vedno protivila.

In zdaj si oglejmo še dejansko politične razmere. Pisec zgoraj omenjenega članka pač gotovo ve, kako se Slovenci v Trstu že desetletja zastojno boré za elementarno ljudsko šolo. Sedaj pa se misli kar na ustanovitev jugoslovanske univerze v Trstu! To se pravi delati politiko na papirju in dejanske razmere popolnoma prezirati. Če bi vsi Slovenci resno zahtevali ustanovitve slovenske univerze v Trstu, potem bi s tem uresničenje te nujne zahteve za bogve koliko časa naravnost onemogočili. Ne smemo vendar pozabiti, da tukaj tudi zunanja politika mnogo odločuje.

Kar se pa kulturnih ugodnosti tiče, pa smelo trdimo, da Trst v tem oziru ni nič pred Ljubljano, ampak nudi poslednja še več kulturnih pripomočkov, knjižnice, uzorno urejena bolnišnica i. dr. Kar še primanjkuje, pa se bo sčasoma še popolnilo. Vrhutega je Ljubljana kulturno središče Slovencev in bo to pač tudi ostalo ter je že zategadelj za slovensko univerzo najbolj primerna in kranjska dežela in Ljubljana sta že in še bodeta rade volje v lastnem interesu tudi materielno uresničenje te zahteve pospeševala, česar bi v Trstu seveda ne bilo.

Sicer je resnica, da je v Ljubljani sedaj še filisterski duh, ki z barbarsko indolentnostjo zatira vsako novo idejo, mesto da bi se nove ideje mirno in stvarno sine ira et studio presojevale, ali tudi to bi se uprav z ustanovitvijo univerze kakor na mah izpremenilo, ker bi prišli tja faktorji, ki bi v tem zmislu mogli sploh uplivati. Kar pa se učnih močij tiče so razmere za Trst in Ljubljano saj iste in rekli bi, da so Ljubljano še ugodnejše, ker bi vsak slovanski učenjak — in na vse Slovane bi vsaj skrajja bili v tem oziru navezani — še vendar rajši šel v slovensko Ljubljano, ravno za to, ker je faktično kulturno središče Slovencev.

Slovenska univerza ne sodi za to nikamor drugam kakor v Ljubljano in tu jo tudi najhitreje in če smo odločni in edini v do glednem času dosežemo.

Kar pa bi sodilo v Trst in tja moralo priti, je jugoslovanska trgovinska akademija in višja obrtniška šola. Ta je za Slovenstvo v Trstu nujna in tudi dosegljiva! Vsi Slovenci in sploh Jugoslavlani bi morali oba ta zavoda privatno ustanoviti in potem od vlade zahtevati, da jo prevzame. Tako delajo Čehi z uspehom!

Dr. J. Š.

Opomba uredništva. Ker je akcija za slovensko univerzo prevažna zadeva, in je diskusija v tem vprašanju prepotrebna, smo gospodu dopisniku jako hvaležni za stvaren in resen dopis. Naša želja bi sploh bila, da bi se čim več mnenj oglasilo v tej zadevi, ker še dolgo niso sklenjeni akti o vprašanju, kje in kako bi bilo najugodnejše, da se ustanovi naša bodoča visoka šola. Ker nameravamo priobčiti v kratkem zopet članek, ki bo zagovarjal ustanovitev jugoslovanske univerze v Trstu bo gotovo tudi zastopniku tega mnenja le na korist, če so mu znani ugovori tej ideji in bo pridobilo njegovo mnenje tem več veljave, če se mu posreči tudi te ugovore ovreči.

Prosimo torej vse one, katerim je resno za stvar, da se našemu pozivu odzovejo in povejo svoje mnenje.

Uredništvo.

Gospodarstvo.

Tržno poročilo.

Na Dunaju, dne 14. junija 1907.

Deževno vreme v zadnjih dneh je vplivalo na dunajski žitni trg v toliko ugodno, da so cene zmerno padale, vendar je trpela pri tem kupčija, kije bila zelo medla. Razen ječmena so vse druge vrste žita danes za 5 vin. popustile.

Cene za vsakih 50 kg so notirale ab Dunaj:

Pšenica, tiška, 78 do 82 kg K 10·50 do K 11—; banaška 76 do 79 kg K 10·10 do K 10·55; viselburška in rabska 76 do 80 kg K 9·65 do K 10—; slovaška in štülerska K 9·55 do K 10—; marhfeldska in ostala nižeavstrijska 75 do 79 kg K 9·40 do K 9·70.

Rž, slovaška 72 do 74 kg K 8·25 do K 8·50; štülerska 71 do 73 kg K 8·20 do K 8·40; peštanska 72 do 74 kg K 8·30 do K 8·50; razna ogrska 72 do 74 kg K 8·20 do K 8·45; avstrijska 71 do 74 kg K 8·20 do K 8·45.

Ječmen za pičo K 7·10 do K 7·50.

Koruza, ogrska K 6·30 do K 6·50, cinkantinska K 7·30 do K 7·70.

Oves, ogrski srednje vrste K 8— do K 8·25; prve vrste K 8·15 do K 8·35; izbrane vrste K 8·30 do K 8·65.

V Budapešti so tudi cene nekoliko padle, ker pričakujelo še nadaljnega dežja, in vsled tega ugodneje žetev. Notirale so cene opoldne tako:

pšenica za oktober	K 10·30 do K 10·31
rž „ „ „	8·40 „ „ 8·41
oves „ „ „	7·18 „ „ 7·19
koruza „ julij	5·90 „ „ 5·91
koruza „ maj 1908	5·90 do „ 5·91
ogrščica „ avgust	16·25 „ „ 16·35

Popoldne ob 5. so bile cene take:

pšenica za oktober	K 10·37
rž „ „ „	8·44
oves „ „ „	7·19
koruza „ julij	5·94

Meso. Pripeljanega je bilo na dunajski trg skupno nad 40.000 kg govejega mesa, blizu 2000 kg telečjega, nad 20.000 kg svinjskega. Poleg tega še 1042 glav teletov, 16 ovc in 106 prašičev. Vračunši dohodninski davek so plačevali vsak kg po:

goveje meso prednje	K 1— do K 1·60
„ „ zadnje	1·12 „ „ 1·72
„ „ angl.	1·40 „ „ 2·20
telečje „	—·50 „ „ 1·80
svinjsko „	1·28 „ „ 1·60
teleta kg à	—·64 „ „ 1·40
kostruni „ à	—·92 „ „ 1·12
prašiči „ à	1·16 „ „ 1·40

Konji. Pripeljanih je bilo le vsega vkup le 278 konj za vprego in 169 za mesarja. Plačevali so: konji za kučiranje K 500— do K 900—; lahni za vprego K 250— do K 380—; težki za vprego K 600— do K 1100—; konji za mesarja K 90— do K 190—. Kupčija je bila, kakor navadno, zelo živahna.

Jajca. Za izvoz kupujejo še vedno malo jajc. Cene se splošno znižujejo. Danes je bilo dobiti 43 komadov za 2 kroni. Cene jajcem v zabojih so bile sledeče: jajca iz Bačke K 66— do K 67—, druga ogrska prve vrste K 65— do K 67—, sedmograška pristna K 64—, izbrana K 66—, bolgarska K 68— do K 69—, južnoruska K 68— do K 69—, ruska K 65— do K 67—.

Surovo maslo za vsakih 50 kg:

prima čajno	K 115— do 120—
„ z dežele	95— „ 100—

Mrva in slama. Pripeljali so 89 vozov mrve in 16 vozov slame. Plačevali so vsakih 100 kg:

travniška mrva	K 6·80 do K 8·60
slovaška „	K 6·80 do K 7—
ogrška „	6·80 do K 7·20
slama „	5·60 do K 6·40.

Špirit kontingentira prompt ab Dunaj K 56·60 D, 57·20 Bl. Kaže stalno.

Repno olje vsakih 100 kg prompt ab Dunaj K 89— do K 90—.

Laneno olje vsakih 100 kg, prompt ab Dunaj per vagon K 75— D, K 75·50 Bl.

Petrolej vsakih 100 kg: kavkaško rafinirano brez soda, prompt ab Trst, transito K 10·50 do K 11—; gališki, Standard White prompt ab Dunaj na berle K 30·50 do K 31—, per vagon K 29— oziroma 29·50; ravnosti vodnočisto prompt ab Dunaj per vagon K 30— oziroma K 30·50, na berle K 31·50 oziroma K 32—.

Mast za vsakih 50 kg: svinjska, domača, uračunši strošek za sod, K 75— oziroma K 75·50; špeh, beli, ne uračunši zaboja K 67— oziroma K 68—; loj izbran K 41— oziroma K 41·50. Vse prompt ab Dunaj.

Zdravstvo.

Alkohol. (Dalje.) Bavili smo se pod tem naslovom z vprašanjem škodljivosti alkohola, ako se ga živa zmerno, v razredčeni obliki kot vino ali pivo sicer pa redno. V mislih smo imeli družbe, v katerih vladajo zdravi nazori. Prišli smo do prepričanja, da je tudi v takih slučajih njegova škodljivost mnogo večja kakor se navadno misli in da se kaže posebno v vzgoji k negativizmu; alkohol torej vzbuja in podpira nazore negacije, in je že zategadelj ovira za nadaljni razvoj neobhodno potrebno [pozitivno delo.

Vse drugačne so pa razmere, če se pohaja družbe, v katerih vladajo nezdravi, škodljivi nazori, v katerih imajo besede že dovršeni duhovi zanikanja, v katerih prevladujejo razdirajoči elementi.

Če pohaja človek zdravih nazorov take družbe, se prevrat v njem izvrši pogosto jako hitro. To pa iz sledečih razlogov. Pod vplivom alkohola te škodljive nazore mnogo brezobzirneje izražajo, brez pomisleka in ne brzdano z nekako notranjo zadovoljnostjo jih povdarjajo in vsiljujejo oni, ki so v svojem negativizmu že napredovali.

Oni pa, ki do sedaj še niso imeli teh nazorov, ki pa morajo dan na dan slišati, da se jih zagovarja in razklada, se jih pod vplivom alkohola ne morejo ubraniti, ker jim v nenormalnem stanju in v naglici nedostojna protidokazov, ker pod vplivom alkohola precejujejo dokazilno moč razlogov zanje. Razen tega ravno v družbah gori omenjene vrste mnogo pogosteje prekoračijo meje v vsakdanjem uživanju opojne pijače. Vse to vpliva v smislu naglega prevrata na slabo, negativistično stran. To so vsi oni slučajji, v katerih opazijo n. pr. starši naenkrat prevrat v vedenju, v govorjenju svojega sina, v katerem opazi žena naenkrat spremembo v značaju svojega moža. Dotičnik postane brezobzirnejši, ni več tako delaven ali pa dela z nevoljo; včasih je spremembo na zunaj težko opaziti, zato se razodeva največkrat najbližjim sorodnikom, ki poznajo vse najfinije poteze duševnega življenja dotičnika. Tej hitri spremembi vzrok je le družba; da pa ta more tako hitro in tako globoko preustrojiti značaj prizadetega, temu je skoro vedno vzrok alkohol ali kako drugo sredstvo, ki učinkuje podobno.

Jako škodljiva je pijača posebno, če z njo preganjamo skrbi; pri nas Slovincih jako razširjena navada. Pri vseh žalostnih in neprijetnih prilikah iščejo naši tešilo v pijači. Ponesrečen izpit, gospodarski ruin, izguba posestva, nabor, še celo izguba hraniteljev ali kakih drugih za dotičnika gospodarsko važnih oseb, vsak od teh slučajev postane pri nas pogosto vzrok dolgemu pijančevanju. Sicer je učil že rimski življenski filozof in pesnik Horaz, da naj preganjamo skrbi z vinom; toda kakor to iz egoističnega ozira v gotovem momentu človeku dobro dene, vendar ima za razvoj in napredek sploh samo slabe posledice.

Skrbi imamo, če se nam slabo godi. Skrbi nas tirajo na novo naporejše delo, skrbi nas napravijo iznajdljive, dalekovidne. Brezskrbnost rodi samo nedelavnost, lenobo. Če torej nastopijo skrbi, je to vedno znamenje, da je naš obstanek ali naš napredek ali razvoj sploh v nevarnosti, da je potreba boja za obstanek, da je potreba od naše strani pozitivnega dela. Če torej zamorimo skrbi z uživanjem alkohola, ravnamo podobno, kakor bi ravnali oni, ki bi žejnega človeka s kakim strupom omamili, da ne bi čutil žeje, namesto da bi mu dal vode. Če se s pijačo zatre skrb, ni še nikakor odstranjen vzrok skrbi; ta deluje naprej v končno pogubo, če se dotičnik ne vzdrami do popolne treznosti. To so slučajji, v katerih se govori, da se je kedo zapil, da ga je pijača spravila tako daleč itd. Ne to, da je zapravlil mnogo denarja za pijačo je vzrok pogube dotičnika, pač pa dejstvo, da ga je alkohol odtegnil od pozitivnega dela s tem, da mu je zadušil vedno nastajajočo skrb. To pa so samo oni za vsacega jasni, eklatantni slučajji nesreče vsled alkohola. Govorili smo pa že gori o polovičarstvu, o zaostajanju na srednji stopinji. Ljudje, ki so veljali v svoji mladosti za nadarjene, ki so bili vedno delavni, so izvrševali svoj poklic vestno in marljivo, so delali v svoji obrti ali domačiji pridno, vendar se pa pri vsem tem ne morejo dvigniti nad srednji nivo, so vedno v oni pri nas tako razširjeni mizeriji, plavajo ravno toliko, da ne utonijo pri tem pa zadobiva njihova beseda v družbi vedno manj veljave, čutijo sami vedno bolj da zaostajajo, — če bomo pri teh nepristransko in strogo iskali po vzrokih tega žalostnega stanja, našli bomo pri veliki večini od njih, da pijejo dan na dan redno, če tudi zmerno.

(Sledi.)

Svoji k svojim! Kupujte samo pri narodnih tvrdkah! Trgovci, ne naročajte blaga pri protislovanskih tvrdkah!